16 straipsnis. Apmokestinamųjų pajamų apskaičiavimo tvarka

1. Jeigu šiame straipsnyje nenustatyta kitaip, apskaičiuojant apmokestinamąsias pajamas, iš pajamų šio Įstatymo nustatyta tvarka atimama:

4) per mokestinį laikotarpį parduoto ar kitaip perleisto nuosavybėn ne individualios veiklos turto, išskyrus finansinius produktus, įsigytus iš investicinės sąskaitos lėšų, ir individualios veiklos turtui priskirto nekilnojamojo pagal prigimtį daikto įsigijimo kaina ir su to turto ar daikto pardavimu ar kitokiu perleidimu nuosavybėn susijusios išlaidos – šio Įstatymo 19 straipsnyje nustatyta tvarka;

Komentaras

1. Šio straipsnio 1 dalies 4 punkte, taip pat GPMĮ 19 straipsnyje konkretizuojama, kad parduoto ar kitaip perleisto nuosavybėn ne individualios veiklos turto, individualios veiklos turtui priskirto nekilnojamojo pagal prigimtį daikto, išvestinių finansinių priemonių išskyrus finansinius produktus, įsigytus iš investicinės sąskaitos lėšų, įsigijimo kaina ir su jų pardavimu ar kitokiu perleidimu nuosavybėn, ar realizavimu susiję teisės aktuose nustatyti privalomi mokėjimai yra atimami ne iš visos apmokestinamųjų pajamų sumos, bet iš pajamų, gautų iš to turto (daikto) pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybėn pajamų ar iš pajamų, gautų realizavus išvestines finansines priemones.

2. Turto (daikto) įsigijimo kaina ir su pardavimu ar kitokiu perleidimu nuosavybėn susiję teisės aktuose nustatyti privalomi mokėjimai apskaičiuojami GPMĮ 19 straipsnyje (žr. GPMĮ 19 straipsnio komentarą) nustatyta tvarka. GPMĮ 19 straipsnyje nustatyta išimtis, kad ne individualios veiklos atliekų pardavimo pajamos nėra mažinamos jų įsigijimo kaina ir su perleidimu susijusiais privalomais mokėjimais, todėl apmokestinamosioms pajamoms priskiriama visa pajamų (ne individualios veiklos) suma, gauta už parduotas ar kitaip perleistas nuosavybėn atliekas.

3. Jeigu parduodamas ar kitaip perleidžiamas turtas (jo dalis) buvo priskirtas individualios veiklos turtui, jo įsigijimo kaina mažinama iš individualios veiklos pajamų atskaityta šio turto įsigijimo kainos dalimi.

4. Teisė iš ne individualios veiklos turto ir individualios veiklos turtui priskirto nekilnojamojo pagal prigimtį daikto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybėn pajamų atimti šio turto (daikto) įsigijimo kainą ir kitus su jo pardavimu ar kitokiu perleidimu nuosavybėn susijusius teisės aktuose nustatytus privalomus mokėjimus yra bendro pobūdžio, galiojanti tokių pajamų gavusiems nuolatiniams Lietuvos gyventojams ir nenuolatiniams Lietuvos gyventojams.

5. Pavyzdžiai

1. Gyventojas iš 2023 m. pasistatyto gyvenamojo namo pardavimo 2026 m. gavo 150 000 pajamų, dokumentais pagrįsta įsigijimo kaina – 137 000 Eur, o už 2021 m. įsigytą žemės sklypą – 70 000 Eur, įsigijimo kaina – 75 000 Eur.

Apmokestinamosios pajamos nuo kiekvieno parduoto nekilnojamojo daikto apskaičiuojamos atskirai:

- už gyvenamąjį namą: 150 000 – 137 000 = 13 000 Eur;
- už žemės sklypą: 70 000 – 75 000 = 0 (- 5 000) Eur.

Apmokestinamųjų pajamų suma – 13 000 Eur.

2. Gyventojas 2026 m. pardavė ne individualios veiklos apvaliąją medieną už 10 000 Eur. Medynų įsigijimo kaina, tenkanti parduotai apvaliajai medienai, – 1 000 Eur, o pagal Miškų įstatymą sumokėtų 5 proc. privalomų atskaitymų suma – 500 Eur.

Apmokestinamosios pajamos apskaičiuojamos iš apvaliosios medienos pardavimo pajamų atėmus jos įsigijimo kainą, teisės aktuose nustatytus privalomus mokėjimus ir 2 500 Eur neapmokestinamąją sumą:

- už apvaliąją medieną: 10 000 – 1 000 – 500 – 2 500 = 6 000 Eur.

Apmokestinamųjų pajamų suma – 6 000 Eur.

6) nuolatinio Lietuvos gyventojo patirtos išlaidos (apskaičiuojant mokestinio laikotarpio apmokestinamąsias pajamas, kurioms taikomi šio Įstatymo 6 straipsnio 1, 2, 6, 8 ir 9 dalyse nustatyti pajamų mokesčio tarifai) – šio Įstatymo 21 straipsnyje nustatyta tvarka.

(Pakeista pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 6, 13^1, 16, 17, 18, 18^2, 19, 20, 21, 23, 27, 29, 34 ir 35 straipsnių pakeitimo įstatymą (2025 m. birželio 26 d. įstatymas XV-343), taikoma nuo 2026 m. sausio 1 d.).

Komentaras

1. Pagal komentuojamo straipsnio 6 punktą nuolatiniam Lietuvos gyventojui suteikta teisė sumažinti savo apmokestinamąsias pajamas GPMĮ 21 straipsnyje (žr. GPMĮ 21 straipsnio komentarą) nustatyta tvarka apskaičiuotomis išlaidomis:

1.1. gyvybės draudimo įmokomis pagal iki 2024-12-31 sudarytas gyvybės draudimo sutartis,

1.2. palūkanomis už kreditą pagal iki 2008 m. gruodžio 31 d. sudarytas sutartis gyvenamajam būstui statyti ar įsigyti,

1.3. įmokomis už studijas ar profesinį mokymąsi ar grąžinto studijų (mokymosi) kredito išlaidomis,

1.4. pensijų kaupimo įmokomis pagal iki 2024-12-31 sudarytas pensijų kaupimo sutartis,

1.5. įmokų į pensijų fondą dalimi, viršijančia 3 procentus gyventojo pajamų, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos.

2. Bendra atimamų išlaidų suma neturi viršyti 25 procentų gyventojo mokestinio laikotarpio apmokestinamųjų pajamų sumos, taip pat kitų atskiroms išlaidų rūšims nustatytų apribojimų.

3. Kitaip nei MNPD, kuris yra atimamas tik iš su darbo santykiais susijusių pajamų, patirtos išlaidos yra atimamos iš bendros metinių apmokestinamųjų pajamų sumos, išskyrus iš ne individualios veiklos atliekų pardavimo pajamų, taip pat iš pajamų, nuo kurių pajamų mokestis sumokėtas įsigyjant verslo liudijimą.

4. Maksimali apmokestinamąsias pajamas mažinančių išlaidų suma, atitinkanti 25 proc. pajamų, yra apskaičiuojama nuo komentuojamo straipsnio 1 d. 1-4 punktuose nustatyta tvarka perskaičiuotų pajamų, sumažintų neapmokestinamosiomis pajamomis, pajamomis, nuo kurių pajamų mokestis sumokėtas įsigyjant verslo liudijimą, MNPD, leidžiamais atskaitymais, ne individualios veiklos turto ir individualiai veiklai priskirto nekilnojamojo daikto įsigijimo išlaidomis ir su jo perleidimu nuosavybėn susijusiais privalomais mokėjimais. Naikinant dvigubą pajamų apmokestinimą pagal GPMĮ 37 str. 1 dalies nuostatas, užsienio valstybėje, su kuria yra sudaryta ir taikoma dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis, gautos pajamos, nuo kurių toje valstybėje buvo išskaičiuotas (sumokėtas) pajamų ar jam tapatus mokestis, apmokestinamosios pajamos perskaičiuojamos, atėmus iš jų užsienio valstybėje gautas apmokestintas pajamas. Maksimali

apmokestinamąsias pajamas mažinančių išlaidų suma tokiu atveju apskaičiuojama nuo perskaičiuotų apmokestinamųjų pajamų.

5. Kai apmokestinamosios pajamos yra gautos ir Lietuvoje, ir užsienio valstybėje, kurioje sumokėtas (išskaičiuotas) pajamų mokestis ar jam tapatus mokestis pagal GPMĮ 37 str. 2 dalies nuostatas yra atskaitomas iš Lietuvoje mokėtinos pajamų mokesčio sumos, tai iš Lietuvoje ir užsienio valstybėje gautų pajamų GPMĮ 21 straipsnyje nurodytos išlaidos yra atimamos proporcingai. Proporcingumo ir teisingumo principai taip pat yra taikomi, kai gyventojo metinės apmokestinamosios pajamos yra apmokestinamos taikant skirtingus pajamų mokesčio tarifus.

6. Pavyzdžiai

1.Gyventojas 2026 m. gavo 20 000 Eur darbo užmokestį, 3 000 Eur autorinį atlyginimą iš asmens, nesančio darbdaviu, ir 6 250 Eur iš veiklos pagal verslo liudijimą. Gyventojas patyrė 1 800 Eur išlaidų, sumokėdamas įmokas už studijas.

Apskaičiuojama:

1) apmokestinamosios pajamos: 20 000 + 3 000 = 23 000 Eur;

2) MNPD (pagal formulę: MNPD= 8 964 – 0,49 x (metinės pajamos – 13 836 Eur (12 MMA)):

23 000 – 13 836 = 9 164; 9 164 x 0,49; 8 964 – 4 490,36 = 4 473,64 Eur;

3) iš darbo užmokesčio atimamas MNPD :

20 000 – 4 473,64 = 15 526,36 Eur;

4) kiek procentų tarp visų šių apmokestinamųjų pajamų sudaro darbo užmokestis (apmokestinamas taikant 20% pajamų mokesčio tarifą):

20 000 x 100 : 23 000 = 86,96%;

5) perskaičiuojamas darbo užmokestis, atėmus jam tenkančią išlaidų dalį:

86,96% x 1800; 15 526,36 – 1 565,28 = 13 961,08 Eur;

6) perskaičiuojamas autorinis atlyginimas (apmokestinamas taikant 15% pajamų mokesčio tarifą) , atėmus jam tenkančią išlaidų dalį:

3 000 – (1 800 – 1 565,28) = 2 765,28 Eur.

Taip perskaičiuotoms apmokestinamųjų pajamų sumoms taikomi GPMĮ 6 straipsnyje nustatyti pajamų mokesčio tarifai.

2. Gyventojas 2026 m. gavo 60 000 Eur darbo užmokestį ir 40 000 Eur tantjemų, sumokėjo 4 000 Eur kredito palūkanų už iki 2008 m. įsigytą būstą.

Apskaičiuojama:

1) apmokestinamosios pajamos: 60 000 + 40 000 = 100 000 Eur;

2) pajamos, kurioms taikomas 20% pajamų mokesčio tarifas (t. y. suma, neviršijanti 36 vidutinių šalies darbo užmokesčių (VDU) sumą, taikomą apdraustųjų asmenų 2026 m. valstybinio socialinio draudimo įmokų bazei skaičiuoti):

2 312,15 Eur x 36 = 83 237,40 Eur;

3) pajamos, kurioms taikomas 25% pajamų mokesčio tarifas:

100 000 – 83 237,40 = 16 762,60 Eur;

4) kiek procentų tarp visų pajamų sudaro pajamos, kurioms taikomas 25% pajamų mokesčio tarifas:

16 762,60 x 100 : 100 000 = 16,7626%;

5) pajamos, kurioms taikomas 25% pajamų mokesčio tarifas, perskaičiuojamos, atėmus joms tenkančią 16,7626% išlaidų dalį:

16 762,60 – (4 000 x 16,7626 : 100) = 16 092,10 Eur;

6) pajamos, kurioms taikomas 20% pajamų mokesčio tarifas, perskaičiuojamos, atėmus joms tenkančią išlaidų dalį – 3 329,50 Eur (4 000 – 670,50);

83 237,40 – 3 329,50 = 79 907,90 Eur.

7. Teisė sumažinti savo apmokestinamąsias pajamas GPMĮ 21 straipsnio nustatyta tvarka apskaičiuotomis išlaidomis nustatyta tik nuolatiniams Lietuvos gyventojams. Asmenys, pagal GPMĮ 4 straipsnio 1 dalį laikomi nuolatiniais Lietuvos gyventojais, galutinai išvykdami iš Lietuvos turi teisę sumažinti išvykimo metais gautas apmokestinamąsias pajamas, jeigu tais metais Lietuvoje išbuvo ne trumpiau kaip 183 dienos. Norėdami pasinaudoti šia teise, jie turi GPMĮ 29 straipsnyje nustatyta tvarka pateikti išvykimo metų metinę pajamų mokesčio deklaraciją ir joje deklaruoti visas tais metais Lietuvoje ir užsienio valstybėse gautas apmokestinamąsias pajamas.

4. Per investicinę sąskaitą gautos apmokestinamosios pajamos apskaičiuojamos šio Įstatymo 12^1 straipsnyje nustatyta tvarka

1. Komentuojamo straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad per investicinę sąskaitą gautos apmokestinamosios pajamos apskaičiuojamos šio Įstatymo 12^1 straipsnyje nustatyta tvarka (išsamiau žiūrėti GPMĮ 12^1 straipsnio komentarą).